Cuprins

ABREVIERI ŞI ACRONIME 5

CUVÂNT ÎNAINTE 7

CAPITOLUL I. PARTICULARITĂŢILE DREPTULUI INTERNAŢIONAL PUBLIC 9
Secţiunea I. Dreptul internaţional public. Noţiune 9
Secţiunea a II-a. Ordinea juridică internaţională şi subramurile dreptului internaţional public 13
Secţiunea a III-a. Trăsăturile specifice dreptului internaţional public, ca ramură de drept 17
Secţiunea a IV-a. Natura consensuală a dreptului internaţional 19
1. Caracterul obligatoriu al normelor 19
2. Limitele acordului de voinţă al statelor 20
3. Configurarea acordului de voinţă al statelor 21
Secţiunea a V-a. Raporturile dintre dreptul internaţional public şi dreptul intern 21
1. Dualismul 22
2. Monismul 23
3. Raportul dintre dreptul internaţional şi dreptul intern potrivit Constituţiei României, republicată 25
Secţiunea a VI-a. Dreptul Uniunii Europene – o ordine juridică autonomă 28
1. Caracteristicile dreptului Uniunii Europene 28
2. Raportul dintre dreptul internaţional şi dreptul Uniunii Europene 31
2. Prioritatea dreptului Uniunii Europene în raport cu dreptul intern 33
3. Aplicarea dreptului Uniunii Europene de către autorităţile române 34

CAPITOLUL II. IZVOARELE DREPTULUI INTERNAŢIONAL PUBLIC 36
Secţiunea I. Noţiune 36
Secţiunea a II-a. Izvoarele principale ale dreptului internaţional public 37
1. Tratatul 37
2. Cutuma 38
Secţiunea a III-a. Izvoarele subsidiare ale dreptului internaţional public 46
1. Principiile generale de drept 46
2. Hotărârile judecătoreşti 49
3. Doctrina 51
4. Echitatea 52
Secţiunea a IV-a. Alte izvoare ale dreptului internaţional public 56
1. Actele organizaţiilor internaţionale 56

2. Actele unilaterale ale statelor 59
Secţiunea a V-a. Ierarhia normelor dreptului internaţional public 64
1. Raportul dintre normele cuprinse în Carta ONU şi prevederile altor tratate 64
2. Raportul dintre normele care au caracter general şi cele care au caracter particular 65
3. Normele de *jus cogens* 65

CAPITOLUL III. PRINCIPIILE DREPTULUI INTERNAŢIONAL PUBLIC 68
Secţiunea I. Noţiune, caracteristici 68
Secţiunea a II-a. Principiile fundamentale prevăzute în Declaraţia asupra principiilor dreptului internaţional privind relaţiile prieteneşti şi de cooperare dintre state, conform Cartei Naţiunilor Unite din anul 1970 70
1. Principiul nerecurgerii la ameninţarea cu forţa sau la folosirea forţei 70
2. Principiul soluţionării pe cale paşnică a diferendelor internaţionale 71
3. Principiul neamestecului în treburile interne 72
4. Principiul cooperării 73
5. Principiul autodeterminării 74
6. Principiul egalităţii suverane a statelor 75
7. Principiul pacta sunt servanda 76
Secţiunea a III-a. Principiile fundamentale prevăzute în Actul final al Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa, elaborat la Helsinki – 1975 77
1. Egalitatea suverană, respectarea drepturilor inerente suveranităţii 77
2. Nerecurgerea la forţă sau la ameninţarea cu forţa 78
3. Inviolabilitatea frontierelor 78
4. Integritatea teritorială a statelor 78
5. Reglementarea paşnică a diferendelor 79
6. Neamestecul în treburile interne 79
7. Respectarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, inclusiv a libertăţii de gândire, conştiinţă, religie sau de convingere 80
8. Egalitatea în drepturi a popoarelor şi dreptul popoarelor de a dispune de ele însele 80
9. Cooperarea între state 81
10. Îndeplinirea cu bună-credinţă a obligaţiilor asumate conform dreptului internaţional 81

CAPITOLUL IV. SUBIECTELE DREPTULUI INTERNAŢIONAL PUBLIC 83
Secţiunea I. Statul – subiect principal al dreptului internaţional public 83
1. Noţiune 83

2. Categoriile de state 85
3. Drepturile şi obligaţiile statelor 88
4. Neutralitatea statelor 89
5. Recunoaşterea statelor şi alte categorii de recunoaştere 92
6. Succesiunea statelor 99
Secţiunea a II-a. Teritoriile internaţionalizate 102
1. Oraşul liber Danzig 103
2. Oraşul liber Cracovia 104
3. Teritoriul Liber Trieste 104
4. Teritoriul Saar 105
5. Tanger 106
6. Oraşul Ierusalim 107
7. Oraşul port Shanghai 107
8. Insula Creta 108
Secţiunea a III-a. Organizaţiile internaţionale interguvernamentale – subiecte derivate de drept internaţional 109
1. Noţiune şi clasificare 109
2. Membrii organizaţiilor internaţionale 110
3. Personalitatea juridică a organizaţiilor internaţionale 110
Secţiunea a IV-a. Alte subiecte de drept internaţional 111
1. Statul Cetăţii Vaticanului, Sfântul Scaun şi Ordinul Suveran Militar de Malta 111
2. Mişcările de eliberare naţională 115
Secţiunea a V-a. Alte entităţi participante la relaţiile internaţionale 119
1. Organizaţiile internaţionale neguvernamentale (ONG) 119
2. Societăţile transnaţionale (ST) 120

CAPITOLUL V. POPULAŢIA ÎN DREPTUL INTERNAŢIONAL 124
Secţiunea I. Cetăţenii statelor 124
1. Noţiune 124
2. Cetăţenia 124
3. Protecţia diplomatică 132
Secţiunea a II-a. Apatrizii 135
1. Noţiune 135
2. Convenţia cu privire la statutul apatrizilor (New York, 1954) 136
3. Convenţia privind reducerea cazurilor de apatridie (New York, 1961) 138
Secţiunea a III-a. Regimul juridic al străinilor. Dreptul de azil 139
1. Regimul juridic al străinilor 139
2. Dreptul de azil 144
Secţiunea a IV-a. Refugiaţii şi persoanele strămutate 148

1. Refugiaţii 148
2. Persoanele strămutate 152
Secţiunea a V-a. Protecţia persoanelor aparţinând minorităţilor naţionale 154
1. Noţiune 154
2. Drepturile persoanelor aparţinând minorităţilor naţionale 155

CAPITOLUL VI. DREPTURILE OMULUI ŞI PROTECŢIA INTERNAŢIONALĂ A ACESTORA 157
Secţiunea I. Principalele instrumente juridice internaţionale privind protecţia drepturilor omului 158
1. Principalele instrumente juridice adoptate sub egida Organizaţiei Naţiunilor Unite 158
2. Principalele instrumente juridice adoptate la nivel european 161
Secţiunea a II-a. Principalele mecanisme de monitorizare a respectării drepturilor omului 175
1. Mecanisme instituite la nivelul Organizaţiei Naţiunilor Unite 175
2. Mecanisme instituite pe plan european 178
3. Mecanisme instituite pe continentul american 182
4. Mecanisme constituite pe continentul african şi în lumea arabo-islamică 183

CAPITOLUL VII. TERITORIUL ÎN DREPTUL INTERNAŢIONAL PUBLIC 186
Secţiunea I. Teritoriul de stat 186
1. Noţiune 186
2. Componenţă 186
Secţiunea a II-a. Limitele teritoriului de stat – frontierele 187
1. Noţiune 187
2. Clasificare 188
Secţiunea a III-a. Modificările teritoriale 189
Secţiunea a IV-a. Fluviile internaţionale 190
1. Regimul juridic 190
Secţiunea a V-a. Canalele maritime internaţionale 199
1. Canalul de Suez 199
2. Canalul Panama 200
3. Canalul Kiel 201

CAPITOLUL VIII. REGIMUL JURIDIC AL MĂRII (DREPTUL MĂRII) 203
Secţiunea I. Apele maritime interioare şi marea teritorială 203
1. Apele maritime interioare 203
2. Marea teritorială 204

Secţiunea a II-a. Zona contiguă, zona economică exclusivă şi platoul continental 210
1. Zona contiguă 210
2. Zona economică exclusivă 210
3. Platoul continental 213
Secţiunea a III-a. Marea liberă şi zona internaţională a spaţiilor submarine 214
1. Marea liberă 214
2. Zona internaţională a spaţiilor submarine 217
Secţiunea a IV-a. Regimul juridic al insulelor şi al strâmtorilor 220
1. Regimul juridic al insulelor 220
2. Regimul juridic al strâmtorilor 220

CAPITOLUL IX. ZONELE POLARE, SPAŢIUL AERIAN ŞI SPAŢIUL COSMIC 223
Secţiunea I. Zonele polare 223
1. Arctica 223
2. Antarctica 225
Secţiunea a II-a. Spaţiul aerian 226
1. Noţiune 226
2. Regimul juridic al spaţiului aerian 226
3. Categorii de aeronave şi libertăţi de trafic 227
Secţiunea a III-a. Spaţiul cosmic 228
1. Noţiune 228
2. Regimul juridic al spaţiului cosmic 229

CAPITOLUL X. TRATATUL INTERNAŢIONAL (DREPTUL TRATATELOR) 231
Secţiunea I. Noţiune, clasificare 231
1. Aspecte generale 231
2. Noţiune şi condiţii de fond 232
3. Clasificare 236
Secţiunea a II-a. Încheierea tratatelor 239
1. Noţiune 239
Secţiunea a III-a. Rezervele la tratate 246
1. Noţiune 246
2. Condiţiile în care poate fi formulată o rezervă la tratat 248
3. Acceptarea rezervelor şi obiecţiunilor la rezervare 250
4. Efectele juridice ale rezervelor şi ale obiecţiunilor la rezerve 250
5. Retragerea rezervelor şi obiecţiunilor la rezerve 251
Secţiunea a IV-a. Aplicarea tratatelor 251
1. Aplicarea provizorie a tratatelor 251
2. Neretroactivitatea tratatelor 252

3. Aplicarea teritorială a tratatelor 253
4. Aplicarea tratatelor succesive având acelaşi obiect de reglementare 254
Secţiunea a V-a. Efectele tratatelor 256
1. Efectele tratatelor faţă de părţi 256
2. Efectele tratatelor faţă de terţi 257
Secţiunea a VI-a. Amendarea şi modificarea tratatelor 259
1. Amendarea 260
2. Modificarea tratatelor 261
Secţiunea a VII-a. Încetarea tratatelor 261
1. Încetarea tratatelor din voinţa părţilor 261
2. Încetarea tratatelor independent de voinţa părţilor 265
Secţiunea a VIII-a. Nulitatea tratatelor 268
1. Noţiune 269
2. Cauzele de nulitate relativă 270
3. Cauzele de nulitate absolută 272

ANEXA NR. 1
ZONELE MĂRII POTRIVIT CONVENŢIEI DE LA MONTEGO BAY (1992) 274

ANEXA NR. 2
PRINCIPALELE INSTRUMENTE ALE ORGANIZAŢIEI NAŢIUNILOR UNITE PRIVIND DREPTURILE OMULUI 275

ANEXA NR. 3
CEREREA GUVERNULUI ROMÂNIEI INTRODUSĂ LA CURTEA INTERNAŢIONALĂ DE JUSTIŢIE, SEPTEMBRIE 2004 277

ANEXA NR. 4
DELIMITAREA MARITIMĂ ÎN MAREA NEAGRĂ (*ROMÂNIA C. UCRAINA*) 282

BIBLIOGRAFIE 291

Cursuri universitare

Conf. univ. dr. Roxana-Mariana Popescu

Drept internaţional public. Noţiuni introductive

Conf. univ. dr. Roxana-Mariana Popescu

Drept internaţional public. Noţiuni introductive

Universul Juridic
București
-2023-

CAPITOLUL I
PARTICULARITĂŢILE DREPTULUI INTERNAŢIONAL PUBLIC

Secţiunea I
Dreptul internaţional public. Noţiune

Dreptul internaţional[1] public este definit, *lato sensu*, ca fiind „ansamblul normelor juridice care reglementează raporturile ce se stabilesc în cadrul societăţii internaţionale”[2]. *Stricto sensu*, însă, dreptul internaţional public este acea ramură a dreptului, acel ansamblu de principii şi norme juridice create de către state, pe baza acordului lor de voinţă, în scopul reglementării raporturilor internaţionale la care acestea participă. Astfel, se poate observa faptul că statele sunt cele care participă la raporturile internaţionale, dar nu oricum, ci în calitate de subiecte de drept internaţional egale din punct de vedere juridic, „indiferent de mărimea teritoriului sau a populaţiei, de nivelul de dezvoltare, resurse, potenţial militar etc.”[3]. Această poziţie de egalitate, specifică subiectelor de drept din ordinea juridică internaţională, conferă dreptului internaţional o serie de particularităţi, care îl deosebesc de orice altă ramură de drept.

În acest sens, dreptul internaţional public diferă de ***morala*** şi ***curtoazia internaţională*** din următoarele considerente[4]:

- în relaţiile internaţionale, *morala* presupune un anumit comportament, care dă naştere numai la obligaţii morale, nu şi la obligaţii juridice. Respectarea acesteia depinde de presiunea opiniei publice, iar încălcarea unei norme morale nu atrage responsabilitatea[5] şi sancţiunile juridice. Normele dreptului internaţional sunt

---

[1] Expresia „drept internațional” a fost folosită la sfârșitul secolului al XVIII-lea de către Jeremy Bentham. Anterior, se vorbea de „*Jus Gentium*” care, în timpul Imperiul roman, a guvernat drepturile străinilor pe pământ roman pe baza principiului echității, nu al egalității. Părinții fondatori ai dreptului internațional sunt Francisco de Vitoria (1483-1546) și Francisco Suarez (1548-1617), teoreticieni ai dreptului natural; Hugo Grotius (1583-1645), a cărui operă *Despre dreptul războiului și al păcii* a pus, de asemenea, bazele dreptului internațional; Albericus Gentili (1552-1608); Emmerich de Vattel (1714-1757); Samuel Pufendorf (1632-1694); Cornélius van Bijnkershoek (1673-1743); Christian Wolff (1679-1754); Georges-Frédric de Martens (1751-1821) au contribuit și ei la fundamentarea dreptului internațional (potrivit lui **Michel Deyra**, *Droit international public,* 6e édition, Gualino éditeur, Lextenso éditions, 2018, p. 20).

[2] **Raluca Miga-Beșteliu**, *Drept internațional public*, vol. I, ed. 3, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 1.

[3] ***Ibidem***, p. 3.

[4] Potrivit lui **Raymond Ranjeva**, **Charles Cadoux**, *Droit international public,* Edicef, 1992, p. 13.

[5] „Cuvântul «responsabilitate» are în drept mai multe sensuri (...). Vorbim, astfel, despre responsabilitate politică, responsabilitate penală, responsabilitate disciplinară” (**Elena Emilia Ștefan,** *Răspunderea juridică. Privire specială asupra răspunderii în dreptul administrativ,* Ed. Pro Universitaria, București, 2013, p. 13).

obligatorii, stabilesc drepturi şi obligaţii şi sunt susceptibile de a fi aplicate prin constrângere. Charles Rousseau defineşte morala ca fiind „ansamblul regulilor morale care se aplică membrilor comunităţii internaţionale în cadrul relaţiilor lor reciproce”[6]. Prin urmare, putem spune că diferenţa dintre drept şi morală constă, pe de o parte, în scopul urmărit (dreptul are în vedere interesul general – binele social, utilitatea publică, în timp ce morala se raportează la elemente de natură morală, la alţi factori decât ordinea economică ori oportunitatea) şi, pe de altă parte, în efectivitatea celor două (dreptul impune sancţiuni coercitive, ceea ce nu este valabil şi pentru morală)[7];

- la rândul ei, *curtoazia internaţională* cuprinde regulile de politeţe, de convenienţă şi de bunăvoinţă[8] care sunt urmate în relaţiile dintre state, fără a avea, însă, valoarea obligatorie a normelor de drept internaţional. Nerespectarea unei reguli de curtoazie nu atrage responsabilitatea juridică. În aceste condiţii, numai dreptul creează obligaţii juridice, chiar şi în domeniul relaţiilor internaţionale.

CURTOAZIA INTERNAŢIONALĂ	DREPTUL INTERNAŢIONAL
- practici, regulile de politeţe, de convenienţă şi de bunăvoinţă *fără forţă juridică* - nerespectarea unei reguli de curtoazie *nu atrage* responsabilitatea juridică	- practici care, în timp s-au dezvoltat ca norme *cu forţă juridică* - nerespectarea unei reguli de curtoazie *atrage* responsabilitatea juridică

„Comparativ cu dreptul intern, dreptul internaţional prezintă anumite caracteristici care-l fac să fie original şi care se explică prin faptul că societatea internaţională, spre deosebire de cea naţională structurată ierarhic, este uneori puţin integrată şi chiar descentralizată. Dreptul internaţional este, aşadar, mai mult un drept de coordonare a unor suveranităţi egale decât de subordonare a acestora. El are drept obiectiv asigurarea respectării unor reguli minimale care să permită coexistenţa

[6] **Charles Rousseau**, *Principes Généraux du droit international public,* Tome I, *Introduction. Sources*, Éditions A. Pedone, Paris, 1944, p. 12.

[7] A se vedea **Charles Rousseau**, *op. cit.*, p. 13. În lucrarea sa, Charles Rousseau critică concepția lui Grotius și a lui Kant cu privire la diferența dintre drept și morală. Aceștia din urmă menționează faptul că „dreptul vizează numai actele exterioare ale omului, în timp ce morala se adresează forului interior al individului, vizând intenția nemanifestată prin acte exterioare”.

[8] De exemplu, ceremonialul maritim (salutul pe mare) – exemplu preluat din **Grigore Geamănu**, *Drept internațional contemporan*, vol. I, ed. a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1975, p. 95.

statelor şi menţinerea independenţei lor”[9]. Prin urmare, dreptul internaţional public este un *drept de coordonare*, spre deosebire de dreptul intern care este considerat a fi *un drept de subordonare*[10].

Dimensiunea internaţională a acestei ramuri de drept determină recurgerea la o comparaţie între trăsăturile esenţiale ale dreptului intern şi cele ale dreptului internaţional public. Sintetic expuse, principalele diferenţe sunt următoarele[11]:

- dreptul intern este un drept de subordonare; normele interne sunt create de către state, prin intermediul instituţiilor special abilitate în acest sens şi se impun destinatarilor lor, persoane fizice şi juridice, în timp ce dreptul internaţional public este, prin natura sa, un drept de relaţie, de coordonare, „deoarece statele se găsesc, unele în raport cu celelalte, în relaţii de independenţă, iar nu de dependenţă, în cadrul relaţiilor internaţionale ele având obligaţia de a se supune legii acceptate de ele în virtutea propriei lor suveranităţi”[12];

- la nivel intern, respectarea dreptului de către subiectele de drept destinatare este asigurată, în special, de organele executive şi cele judiciare. În dreptul internaţional public, respectarea normelor are drept temei acordul de voinţă al statelor, mecanismul jurisdicţional rămânând excepţia;

- subiectele de drept intern sunt variate şi numeroase, în timp ce subiectele de drept internaţional sunt în număr limitat, şi anume: statele, organizaţiile internaţionale şi alte forme de entităţi a căror identificare poate fi uşor de realizat;

- având în vedere faptul că normele de drept intern au o sferă largă de aplicare, putem afirma că acestea au un caracter general, în timp ce normele dreptului internaţional au un caracter mai limitat, adresându-se numai acelor subiecte de drept care şi-au exprimat consimţământul în acest sens.

Caracterul de drept public al ramurii dreptului internaţional, căreia îi aparţine dreptul internaţional public, permite evidenţierea specificităţii acestuia din urmă în raport cu alte ramuri de drept internaţional. Astfel, *dreptul internaţional privat* se distinge de dreptul internaţional public. Dreptul internaţional privat reprezintă ansamblul normelor juridice interne, specifice fiecărui stat, care guvernează raporturile dintre persoane fizice sau juridice, atunci când aceste raporturi conţin un element de extraneitate[13]. Principalele elemente care intră în domeniul dreptului

---

[9] **Bianca Selejan-Guțan**, **Laura Maria Crăciunean**, *Drept internațional public,* ed. a 2-a, revăzută și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 34.

[10] **Julius Hatschek**, *An Outline of International Law*, Londra, 1930, citat de **Grigore Geamănu**, *Drept internațional public*, vol. I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 53.

[11] Potrivit lui **Raymond Ranjeva**, **Charles Cadoux,** *op. cit.*, pp. 14-15.

[12] **Mădălina Cocoșatu,** *Drept internațional public*, Ed. Pro Universitaria, București, 2012, p. 9.

[13] Prin *element de extraneitate* se înțelege împrejurarea de fapt în legătură cu un raport juridic datorită căreia acest raport are legătură cu mai multe sisteme de drept ori legi aparținând unor țări diferite. Elementul de extraneitate nu este un element de structură al raportului juridic, în sensul teoriei generale a dreptului.

internaţional privat sunt următoarele[14]: normele pentru determinarea legii aplicabile unui raport juridic material de drept internaţional privat (normele conflictuale[15] sunt cele care soluţionează conflictele de legi); normele de procedură în litigiile privind raporturile de drept internaţional privat (competenţa jurisdicţională, procedura propriu-zisă, efectele şi executarea hotărârilor judecătoreşti şi arbitrale străine) şi condiţia juridică a străinului persoană fizică şi juridică. „Spre deosebire de dreptul internaţional public, nerespectarea oricărei norme de drept internaţional privat poate să fie sancţionată de către instanţele de judecată, în timp ce afirmarea de către un stat a dreptului său poate rămâne fără consecinţe juridice, dacă ţara respectivă este izolată pe plan internaţional”[16].

	DREPT INTERNAŢIONAL PUBLIC	**DREPT INTERNAŢIONAL PRIVAT**
Subiecte	- statul – ca purtător de al puterii de stat - organizaţii internaţionale intergu-vernamentale ş.a.	- persoane fizice - persoane juridice
Obiect	- relaţiile dintre state, ca titulare ale drepturilor lor suverane şi alte subiecte de drept internaţional	- relaţiile cu element de extra-neitate dintre subiecte de drept intern
Conţinut	- ansamblul de principii şi norme juridice create de către state, pe baza acordului lor de voinţă, în scopul reglementării raporturilor internaţionale la care acestea participă	- ansamblul normelor juridice interne, specifice fiecărui stat, care guvernează raporturile dintre persoane fizice sau juri-dice, atunci când aceste rapor-turi conţin un element de extraneitate

[14] Doctrina italiană include în obiectul dreptului internațional privat numai conflictele de legi. În doctrina franceză, obiectul dreptului internațional privat îl formează conflictele de legi, conflictele de jurisdicții, condiția străinilor și cetățenia, în timp ce în doctrina engleză dreptul internațional privat cuprinde conflictele de legi și conflictele de jurisdicții (de aceea, el este denumit nu atât *Private International Law*, ci, mai des, *Conflict of Laws*). În doctrina română sunt cuprinse în obiectul dreptului internațional privat conflictele de legi, conflictele de jurisdicții și condiția juridică a străinilor, „de altfel, aceasta din urmă fără o justificare” (potrivit lui **Tudor R. Popescu**, *Drept internațional privat*, Ed. Romfel S.R.L., București, 1994, p. 37).

[15] Fiecare stat are propria normă conflictuală. În România, raporturile juridice cu element de extraneitate sunt guvernate de prevederile Cartei a VII-a („Dispoziții de drept internațional privat”) din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, publicată în M. Of. nr. 505, din 15 iulie 2011, respectiv de cele ale Cartei a VII-a („Procesul civil internațional”) din Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, publicată în M. Of. nr. 247, din 10 aprilie 2015.

[16] **Sergiu Deleanu,** *Drept internațional privat. Partea generală,* Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 8.